

Абдуллаєв Р. А.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри права ЄС та порівняльного правознавства*

ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Санкції все частіше застосовуються Європейським Союзом як засіб міжнародного впливу чи примусової дипломатії[7, р. 2]. Застосування ЄС економічних та фінансових санкцій, чи навіть погроза такого застосування, є потужним інструментом ЄС, за допомогою якого він здійснює вплив на інших акторів на міжнародній арені.

А.М. Саргсян виділяє чотири етапи становлення правового регулювання застосування економічних санкцій в праві ЄС [2, с. 237]. На першому етапі (1958-1970) питання про застосування санкцій залишалося у веденні окремих держав-членів Європейських Економічних Спільнот, що діяли на власний розсуд, або згідно з резолюціями Ради Безпеки ООН.

Другий етап (1980-1992) характеризується підвищенням ролі інституцій ЄЕС, що діяли в рамках спільної торгівельної політики. Прийняті інституціями ЄС рішення стають обов'язковими для держав-членів, а накладення цими інститутами економічних санкцій – незалежним від рішень Ради Безпеки ООН. Про початок цього етапу можна говорити з виданням 13 жовтня 1981 року так званої Доповіді про європейське політичне співробітництво (Лондонської доповіді). Нею було запропоновано упорядкувати механізми реагування ЄЕС на міжнародні кризи через механізм Політичного комітету міністрів держав-учасниць.

Третій етап розпочався в 1992 році з підписанням Маастрихтського договору, статтею 228а якого передбачалася можливість переривання

економічних відносин з однією чи декількома третіми країнами в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки, при чому Союз повинен був виступати з єдиних позицій. Перелік підстав для застосування санкцій, при цьому, суттєво розширювався в порівнянні зі Статутом ООН, який допускає використання санкцій лише в разі виникнення загроз міжнародному миру та безпеці.

Нарешті четвертий етап пов'язаний з набранням чинності Лісабонським договором в 2009 році, в якому були остаточно прописані основні принципи Союзу, заради захисту яких можливе застосування санкцій.

Необхідно відзначити, що протягом тривалого часу в праві ЄС власне поняття «санкції» чи «обмежувальні заходи» не використовувалися. Мова йшла про торговельні обмеження, створення списків товарів, що не підлягають продажу, торговельні ембарго, тощо. Першим документом, де вжито саме термін «санкції» стало, як здається, Керівництво з імплементації та оцінки обмежувальних заходів (санкцій) в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, що було ухвалене Комісією в 2003 році [3]. Документ визначив види можливих санкцій, серед яких ембарго на постачання зброї, ембарго на постачання обладнання, що може використовуватися для внутрішніх репресій, інші обмеження експорту, обмеження імпорту, заборона польотів, обмеження в'їзду.

Подальший розвиток Керівництво набуло в 2004 році, коли Рада ЄС визначила свою загальну політику щодо санкцій, прийнявши документ під назвою «Базові принципи застосування обмежувальних заходів (санкцій)», розроблений Комітетом з питань політики та безпеки [4]. Ним було закріплено рішучість ЄС застосовувати санкції як інструмент зовнішньої політики та встановлено основні стратегічні засади їхнього застосування.

В 2005 році було прийнято нову редакцію Керівництва 2003 року [9]. Навідміну від попередньої, в цій редакції основний упор зроблено на

впорядкуванні механізмів ЄС з реалізації санкцій. Зокрема було визначено компетенцію основних органів ЄС у впровадженні санкцій та механізм їхнього впровадження на європейському та національному рівні.

В Договорі про функціонування Європейського Союзу статтю 301 Лісабонським договором було замінено статтею 215, в якій, зокрема, було вказано наступне: «Якщо рішення, ухвалене відповідно до Глави 2 Розділу V Договору про Європейський Союз, передбачає припинення або обмеження, частково або повністю, економічних та фінансових відносин з однією або більше третіми країнами, Рада, діючи кваліфікованою більшістю за спільною пропозицією Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки та Комісії, ухвалює необхідні заходи. Рада інформує про це Європейський Парламент. Якщо це передбачено рішенням, ухваленим відповідно до Глави 2 Розділу V Договору про Європейський Союз, Рада може ухвалити обмежувальні заходи щодо фізичних або юридичних осіб та груп або недержавних організацій згідно з процедурою, зазначеною у частині 1» [1]. Таким чином, вперше на договірному рівні було встановлено, що санкційна політика ЄС може стосуватися не тільки держав, але й фізичних та юридичних осіб, інакше кажучи, було закріплено можливість використання цільового підходу до впровадження санкцій.

Імплементатії цих положень Лісабонського договору в аспекті санкцій має сприяти Керівництво з імплементатії та оцінки обмежувальних заходів (санкцій) в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС [5], яке стало продовженням та подальшим розвитком Базових принципів 2004 року. Цей більш деталізований документ визначає ряд принципів, що мають спрямовувати дії інституцій ЄС та держав-членів в формулюванні та імплементатії санкцій. Також ним створено єдиний набір стандартних дефініцій, що можуть використовуватися в правових актах. Наведені в документі дефініції очевидно вказують на цільовий підхід до санкцій та

концентруються на питаннях контролю майна та грошових коштів. Зокрема, наводяться дефініції таких понять як володіння, контроль, непрямо доступні кошти. Також підкреслено, що в держав членів існує зобов'язання з передачі відомої ним інформації Раді міністрів.

Третім документом, що регулює використання санкцій Європейським Союзом є Методичні рекомендації для ефективної імплементації обмежувальних заходів (Best practices for the effective implementation of restrictive measures) [10]. Слід відзначити, що Рекомендації не носять зобов'язального характеру. Вони вважаються рекомендаціями, що не мають обов'язкової юридичної сили.

Прийняті наприкінці 2016 року, Рекомендації визначили такі ключові методичні питання використання санкцій як порядок ідентифікації фізичних та юридичних осіб, проти яких спрямовані санкції, питання помилок у визначенні таких осіб, видалення осіб з санкційних списків, фінансові питання обмежувальних заходів. Серед таких фінансових питань можна виділити адміністрування заморожування активів, застосування інформації компетентними особами, вплив на фінансові фонди, виключення з санкцій окремих осіб, тощо.

Список використаної літератури:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_b06.

2. Саргсян А.М. Эволюция нормативно-правовой базы применения экономических санкций на пространстве Европейского Союза / А.М. Саргсян // Вестник Московского университета. – 2011. - № 3. – С. 236-249.

3. Council document 10198/1/04 Basic Principles on the Use of Restrictive Measures (Sanctions), 7 June 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до

документу:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010198%202004%20REV%201>.

4. Council document 11205/12 Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and Security Policy, 13 April 2013. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209068%202013%20INIT>.

5. Council document 15530/16 Best practices for the effective implementation of restrictive measures, 14 December 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15530-2016-INIT/en/pdf>.

6. Gstry M. Sanctions imposed by the European Union: legal and institutional aspects / M. Gstry // International Conference on Coercive Diplomacy, Sanctions and International Law, Rome, 13 February 2015. – 26 p. Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and Security Policy, Brussels, 3 December 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015579%202003%20INIT>

8. Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and Security Policy, Brussels, 2 December 2005. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015114%202005%20INIT>

9. Report on European Political Cooperation (London, 13 October 1981). [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу:

https://www.cvce.eu/content/publication/2002/1/18/869a63a6-4c28-4e42-8c41-efd2415cd7dc/publishable_en.pdf.

10. Council document 15530/16 Best practices for the effective implementation of restrictive measures, 14 December 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15530-2016-INIT/en/pdf>